

Nieuwe vindplaatsen van *Mibora minima* (L.) Desv. (Dwerggras) in de Texelse duinen

Rense Haveman & Iris de Ronde (Dienst Vastgoed Defensie, directie Noord, afdeling Terreintechniek, Postbus 47, 6700 AA Wageningen; e-mail: rens.haveman@wur.nl of iris.deronde@wur.nl)

Nieuwe vindplaatsen van *Mibora minima* (Dwerggras) in de Texelse duinen

In dit artikel worden twee nieuwe vindplaatsen van *Mibora minima* (L.) Desv. (Dwerggras) beschreven van het militaire terrein op 'De Hors', Texel. Van beide groeiplaatsen zijn vegetatieopnamen gemaakt. De eerste groeiplaats is mossenrijk en wordt gerekend tot het Phleo-Tortuletum brachythecietosum. Naar schatting komen hier meer dan 10.000 exemplaren van Dwerggras voor. De tweede groeiplaats betreft een vlakliggend Elymo-Ammophiletum festucetosum arenariae, de typische plantengemeenschap van de binnenzijde van de zeereep.

New sites with *Mibora minima* (Early sand-grass) in the dunes of Texel

This paper reports on two new localities of *Mibora minima* (L.) Desv. (Early sand-grass) in the military area at 'De Hors', Texel. Relevés have been used to describe the vegetation composition of these two sites. The vegetation of the first site is characterised by mosses and is assigned to the Phleo-Tortuletum brachythecietosum. The population of *M. minima* is estimated over 10.000 specimens there. The vegetation of the second site is assigned to the Elymo-Ammophiletum festucetosum arenariae, the characteristic plant community of the inland side of the white dunes along the shore line.

Inleiding

Mibora minima (L.) Desv. (Dwerggras) bereikt in de Nederlandse duinen de noordgrens van haar verspreiding op het Europese continent. Van oudsher is ze bekend van de duinen van Goeree, maar in 1999 werden ook twee exemplaren van de soort aangetroffen op het kazerneterrein van de Joost Dourleinkazerne op Texel.¹ Na de eerste vondst is *M. minima* hier echter nooit weer gezien en inmiddels is de groeiplaats sterk verstoord door de aanleg van een stormbaan. In 2008 en 2010 werd *M. minima* door Wilma Eelman ook gevonden op Camping Kogerstrand en Camping Loodsmansduin.² In 2010 werd door J.A.M. Janssen (Alterra) melding gemaakt van een veel natuurlijker groeiplaats van de soort. Een zoektocht in mei 2010 leverde niets op, maar in april 2011 werd *M. minima* op aangeven van de laatste vinder teruggevonden in de duinen van het militaire terrein ten zuiden van het oostelijke Horsmeertje op de Hors (blok 111.557). Het bleek te gaan om – naar schatting – meer dan 10.000 exemplaren, verspreid over een gebied van ongeveer 20 bij 75 meter. Tijdens de vegetatiekartering van het terrein werd op 3 mei 2011 bovendien een tweede populatie gevonden op ruime afstand van de eerste groeiplaats (blok 110.557). In dit artikel willen we een korte beschrijving geven van de groeiplaatsen van de soort aan de hand van enkele vegetatieopnamen, omdat het om een veel natuurlijker situatie gaat dan die op het kazerneterrein en de beide campings.

Tabel 1. Vegetatieopnamen (schatting volgens Barkman et al.⁶) met *Mibora minima* (L.) Desv. (Dwerggras) van het militaire terrein op Texel. De letters in het persoonlijk nummer coderen voor de opnemer: IR = Iris de Ronde, RH = Rense Haveman.

lopemd nummer	1	2	3	4	5
persoonlijk nummer	RH007	RH002	RH001	IR001	RH003
datum	03-mei	18-apr	18-apr	18-apr	18-apr
x-coördinaat	110,01	111,84	111,84	111,82	111,84
y-coördinaat	557,64	557,08	557,08	557,09	557,08
expositie	Vlak	N	OZO	O	N
helling (graden)	0	2	2	25	5
totale bedekking (%)	15	15	15	15	99
bedekking kruidlaag (%)	15	15	15	15	15
bedekking moslaag (%)	0	1	2	3	90
aantal soorten	9	11	16	18	19
<i>Mibora minima</i>	2a	2a	2b	2a	2a
Ammophiletea/ Elymo-Ammophiletum					
<i>Ammophila arenaria</i>	2a	+	+	+	
<i>Festuca arenaria</i>	1	+	+	+	+
<i>Cerastium difusum</i>	2m				
<i>Honkenya peploides</i>	2m				
<i>Sonchus arvensis</i> var. <i>maritimus</i>	r				
Tortulo-Koelerion/ Phleo-Tortuletum					
<i>Syntrichia ruralis</i> var. <i>arenicola</i>		1	2m	1	2b
<i>Phleum arenarium</i>				+	
Phleo-Tortuletum brachythecietosum					
<i>Leontodon saxatilis</i>	1	+	+	+	
<i>Brachythecium albicans</i>		+	1	+	4
<i>Myosotis ramosissima</i>			+	+	+
<i>Arenaria serpyllifolia</i>			+		
Koelerio-Corynephoretea					
<i>Corynephorus canescens</i>		2a	2a	+	+
<i>Cerastium semidecandrum</i>		+	1	2m	1
<i>Hypochaeris radicata</i>		1	+	+	2a
<i>Jacobaea vulgaris</i>		+	+		r

<i>Erophila verna</i>	+			+
<i>Teesdalia nudicaulis</i>		+	+	
<i>Aira praecox</i>			+	1
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Erythrosperma</i>			+	r
<i>Luzula campestris</i>				+
<i>Arabidopsis thaliana</i>			+	2a
<i>Rumex acetosella</i>				+
<i>Sedum acre</i>				1
<i>Vicia lathyroides</i>				1
<i>Carex arenaria</i>				+

Overige soorten

<i>Bryum</i> spec.			+	
<i>Senecio vulgaris</i>	+		r	
<i>Festuca rubra</i>			2a	1
<i>Cardamine hirsuta</i>			+	
<i>Taraxacum</i> spec.			r	
<i>Plantago lanceolata</i>				+
<i>Polypodium vulgare</i>				r

De groeiplaats van *Mibora minima* op De Hors

Ten zuiden van de Horsmeertjes liggen twee stuifdijken, die zijn aangelegd in de zestiger jaren van de vorige eeuw.³ Deze stuifdijken liggen niet in elkaars verlengde, maar de westelijke dijk ligt ongeveer 30 meter zuidelijker dan de oostelijke. Beide dijken zijn verbonden door een dwarsdijk waarover het pad ligt dat tussen de Horsmeertjes leidt naar de zandplaat. *Mibora minima* is gevonden in de hoek tussen de dwarsdijk en de oostelijke stuifdijk, in een zone met niet aaneensluitende duinen ('bollen'), met daartussen droge en vochtige duinvalleien. Deze 'bollen' zijn ontstaan op de strandvlakte van de Hors, in de relatieve luwte tussen de twee dijken.

In de typologie van Doing⁴ wordt bovengenoemde zone gerekend tot het Kaclandschap, waarin open, zandige delen worden afgewisseld met dichter begroeide delen. Het vegetatiebeeld wordt bepaald door *Syntrichia ruralis* var. *arenicola* (Groot duinsterretje). In de vele stuifplekken zijn nauwelijks mossen te vinden en zijn het vooral *Ammophila arenaria* (Helm) en *Festuca arenaria* (Zandzwenkgras) die het aspect bepalen. Plaatselijk, vooral op noordhellinkjes, is de verstuiwing geheel tot stilstand gekomen en is de vegetatie dichter; het zijn *Hypnum cupressiforme* var. *lacunosum* en *Dicranum scoparium* die de vegetatie een bronsgroene kleur geven.

Mibora minima komt massaal voor in de opener delen van de vegetatie, dus vooral in de stuifplekken met *Ammophila* en *Festuca* en de mossenbegroeiingen met *Syntrichia* (opname 2–4, Tabel 1). De vegetatie kan op al deze plekken gerekend worden tot het Phleo-Tortuletum brachythecietosum.⁵ De vijfde opname (Tabel 1) wijkt af door een gesloten mosbegroeiing, maar ook hier kan de vegetatie gerekend

worden tot het Phleo-Tortuletum brachythecietosum. Hoewel de bedekking van *M. minima* in deze laatste opname niet onderdoet voor die in de andere drie is er in het veld wel degelijk een voorkeur voor de opener delen.

De tweede groeiplaats van *Mibora minima* ligt dicht bij zee en de open vegetatie wordt gedomineerd door *Ammophila* (opname 1, Tabel 1). Mossen ontbreken en de aanwezige planten zijn kenmerkend voor de helmbegroeiingen aan de binnenzijde van de zeereep (Elymo-Ammophiletum festucetosum arenariae). Volgens Oost et al.³ stammen de duintjes hier uit het eind van de tachtiger jaren van de vorige eeuw. Waarom *M. minima* niet veel vaker in dit vegetatietype op Texel is aangetroffen is onduidelijk. Opvallend is echter dat de groeiplaats van Dwerggras in het Elymo-Ammophiletum niet helt, hetgeen een zeldzaamheid is voor het Elymo-Ammophiletum. Wellicht zijn de hellende delen van deze stuivende duinen te dynamisch voor *M. minima*. In het Phleo-Tortuletum lijkt dynamiek juist nodig om genoeg openheid te garanderen voor het weinig concurrentiekrachtige Dwerggras.

1. R. Haveman. 2000. *Mibora minima* (L.) Desv. op Texel. *Gorteria* 26: 35–37.
2. R. Roos. 2012. Nieuw op Texel: het dwerggras, een blijvende campingsoort? Webpublicatie, te downloaden via www.duinenenmensen.nl/texel (op 9-10-2012 te vinden onder 'Nieuws').
3. A.P. Oost, S. Van Heteren, J. Wallinga & M. Ballarini. 2003. De kalender van Texel op basis van luminiscentie en historische gegevens. Excursiegids. Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Haren.
4. H. Doing. 1988. Landschapsoecologie van de Nederlandse Kust. Een landschapskartering op vegetatiekundige grondslag. Stichting Duinbehoud/Stichting Publikatiefonds Duinen, Leiden.
5. E.J. Weeda, H. Doing & J.H.J. Schaminée. 1996. Koelerio-Corynephoretea. In: J.H.J. Schaminée, A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda, De Vegetatie van Nederland. 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden: 61–144. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
6. J.J. Barkman, H. Doing & S. Segal. 1964. Kritische Bemerkungen und Vorschläge zur quantitativen Vegetationsanalyse. *Acta Bot. Neerl.* 13: 394.